

כאשר הטירטור הוא האמצעי היחיד בידי המפקד הזוטר לאכיפת המישמעת. פועל לפעמים הכלל: „אם אוכלים חזיר, שיטפטף השומן!“

הבניבור

הטיירטור

זה כמוה כצדק — אין די שתיעשה, אלא עדיה גם להיראות.

מראית-העין היא חלק מהותי במישמעת ובעשייתה. מישמעת שאיננה משתקפת בהתנהגות, ואיננה נראית בגינונים חיצוניים, איננה מישמעת. לכן נקטת דברים חיצוניים היא חלק הכרחי, ראשי וקבוע בחינוך למישמעת ובהטמעתה. אלו הן אמיתויות עתיקות, שמקובלות בכל העולם. רק אייאלה „מקוריים“ — למירב הצער, רבים מדי בס משלנו — אינם מסוגלים להבין זאת.

מן ההכרח להוסיף כי המישמעת איננה הכל. כאילו אפשר שבכך יוטל ספק. אבל אמיתה זו משמשת פרצה כבכול, שדרכה מנסים „המקוריים“ הנזכרים להוכיח את צידקתם, בנוסח „בהיסטוריה רבות הדוגמות של צבאות שבהם גינוניה מישמעת היו ללא רבב, אבל הם נשברו בקרבות“ (רא"ל מיל. מוטה גור, כרמטכ"ל, במחנה 12.3.75). „ההיסטוריה“ איננה יכולה לספק דוגמות רבות הפוכות, בדבר מה שקרה לצבאות חסרי-מישמעת. הטעם למיעוט הדוגמות הללו הוא, שצבאות כאלה התפוררו או לא הצליחו אפילו להגיע לכלל קרב: האוייב נמצא מימין, אבל כוחותינו, לאחר ליבוץ מעמיק ומוקרטי של הפקודה לפנות ימינה, החליטו שאינם רובוטים השכל הישר מצווה להשמאל. המישמעת היא „תנאי הכרחי, אך לא מספיק“.

רק בור או חסרי-ההבנה יבנה להחמק ב"ההכרחי" ולהתעורר לגמרי מן ה"רא-מספיק"; אך ודאי שאין גם מקום למחמאות, למי שבשי"בו קיים רק ה"רא-מספיק" וחסר ה"הכרחי".

פרצות-כביכול דומות, או מעין-מילכודים, המקלקלים את השורה בהבנת נושא המישמעת ובהסברתה, נוצרים כתוצאה מערבוב של מין בשאינו מינו: מישמעת עם מוטיבציה; מישמעת עם שיקול ואחריות המפקד; מישמעת ויוזמה; מישמעת וערכים חברתיים ואנושיים. וכיו"ב. עירוב-יוצרות זה, הנתמך בראיות „מן ההיסטוריה“, מסוג זו שצוטטה קודם, הוא שסיפק את הביסוס ההגרי יוני והאדיאולוגי למקובלות המישמעת שרווחו בצה"ל —

במפורש להגדיר את החזרת הכומתה כאקט של מישמעת, או בכותרת אחרת כלשהי, וגם הודיע שלא השמיע ולא ישמיע מילה בנושא המישמעת. כך טוב, כי המישמעת היא דבר מובן מאליו, שאינו צריך להיות נידון ומבורר, אלא לאחר שנעשה. „נעשה ונשמע“ — משמע, קודם כל נעשה רפלקסיבית מה שפוקדים המפקדים המוטיבטיים לעשות, ורק אחר-כך נשב ונהרהר, או נערער. זהו, כמובן, ההפך הגמור ממה שאנו נוהגים ומצווים לעשות, כאזרחים במדינה דמוקרטית.

ניגוד זה הוא השורש-כביכול לבעיית המישמעת ב-

יש לזש תופעות הסבו באחרונה מחדש את תשומת-הלב לבעיית המישמעת בצה"ל: החזרת הכומתה לראשי החיילים בהוראת רפול, התאבדות חייל ישיבת הסדר בבית-הספר לשיריון עקב טירטורים ודו"ח מבקר המדינה, שבו שוב פורטו מחדלים ומעשים רעים, שכימעט כולם קשורים קשר אמיץ עם המישמעת.

אין זה סוד ששאלת המישמעת היא נקודה כאובה — ובלתי-חיונית — בצה"ל. היא עולה ומופיעה בפומבי, גלים-גלים, בהודמנויות חוזרות ונשנות. זה עתה שכך הגל הקודם, שעלתו היתה התאונות

המישמע והמישמעת הם מותר הצבא מן האסכסוך

כחלק בלתי-נפרד ממכלול המושגים, נורמות-ההתנהגות והמקובלות החברתיות „הפלמ-חאי“, שאותו ירש צה"ל, וממנו עדיין לא נפטר. מכלול זה הוא המווע, שצה"ל ייעשה מה שנתונו מאפשרים — הצבא היעיל ביותר בעת החדשה. (היעדרם בצה"ל של אינטלקטואלים בכלל, ואינטלקטואלים מיקצועי בפרט, שבו טפלנו והרחבנו בכמה מאמרים והודמנויות לפני יותר משנה, הוא תולדה אחרת של מכלול המושגים והנורמות המדובר).

אבירילב סחומים

החזרת הכומתה משקפת את צידה השני — נכון יותר, הראשון — של מטבע המישמעת בצה"ל: היעדר ציות והיענות מספיקים בא רק אחר — ובקב — רמת הדרישות הנמוכה של נותני הפקודות, מאחרים ומעצמם. הורדת הכומתה בשעתה, מלבד מה שהיתה דבר מגוון לגופו, (ומיותר להוסיף, ללא תקדים בצבאות) נעשתה כ„היענות ללחץ“; הלחץ הזה — בצור רת א-חבישת הכומתה על-ידי חיילים רבים — נגרם אך ורק מפני שהמפקדים האחראיים לא הקפידו על מישמעת, ובתוך זה גם על מישמעת לבושי, ותכופות היוו בעצמם דוגמה אישית שלילית חיה ומהלכת.

המעגל הזה נסגר על-ידי פיתרון „הגיוני“ מתחכם-אופייני. תא"ל (מיל.) פינחס להב, בהותו דובר צה"ל, הוא שהמליץ (לדבריו, בעלי כותרת) על הסרת הכומתה, בעיקר הונע לכך משנופח כי חיילים אשר יצאו לחופשה ממעווי העלה (או התנהלה מילחמת-ההתשה) נעצרו על-ידי מ"צ מחמת א-חבישת כומתה. בכל צבא רגיל — ובכל גוף אחר גם במדינת-ישראל — מגבירים במיקרה כזה את הלחץ על מפריי-המישמעת, ולא נכנעים להם. מודנו הוא שעינו הרחומה של תא"ל (מיל.) להב לא קטנה חיילים קרביים כחופשה המהלי כים דלא מכנסיים.

ההשלמה עם הפרת הפקודה של חבישת כומתה —

כובעים למכביר: ברילב, לסקוב, פרס, בן-גוריון

צה"ל; ויש לומר „כביכול“, כי הרי הניגוד קיים מאז ומעולם וגם טופל ונפתר מזמן. בכל הצבאות, בכל הנטיבות.

המישמעת צריכה להיראות

א-י-מספיקות המישמעת נחשבה עד עתה — כלומר עד רפול, ולפחות אצל רוב הרמטכ"לים (להוציא, כמדומה, רק את חיים לסקוב) — תופעת-טבע בלתי-נמנעת, שהיא „לא נוראה“, או אפילו חיובית ממש. האמת העובדתית היא, כמובן, כי כל הישג שהשיג צה"ל עד כה בא למרות א-י-מספיקות הכוללת של המישמעת בצה"ל. מישמעת בלתי-מספקת מעולם לא היתה ואי-אפשר שתהה, בגדר תרומה חיובית לאיכות הביצוע. כל מה שמבצע גוף צבא שאינו ממושע דיו, יהיה תמיד פחות ממה שהוא יכול להשיג בהיותו ממושע.

כאשר רפול מורה לחבוש מחדש את הכומי תה, אין הוא מטפז ב„סמל“ או ב„היבט חיצוני נז“ של המישמעת. המישמעת, כדבר מעשי וכאמצעי שמויעד להשיג תוצאה מוחשית יערי

הקטלניות שאירעו במיבצע-הילטיני ושפורסמו, ושבחן קופחו חיי שבעה חיילים, או יותר. אבל דבר כזה כבר לא מעורר התרגשות ציבורית ניכרת, כי חסר בו אותו פילפל, שמקנה פופולריות שאיננה נדלית — לרוב, מוגזמת. היסטריה ולוקה בכריות — לכל מיקרה של טירטור או התאבדות הגמיע לפירסום.

גם דו"חות המבקר כבר אינם גוררים סערות, למרות מה שהתרחש ביום-הכיפורים. יש להוסיף כי פרשת תא"ל דוד הגואל, לפי העובדות שפורסמו, היא (מבנת עניין הדווח) קודם כל שאלה מישמעית פשוטה, הגם שטופל בה, בעיתונות, כשאלה פוליטית או ערכית („אמת בדיווח“).

אבל צריך הדעת — ואינני בטוח שבה העוסקי קים והמחמטים והקובצים יודעים או רוצים הדעת — שבה האירועים הדנו אינם אלא סימני פטומים חיצוניים העיוות ודוקני כסיסים, אשר ניתן להגדירם כ„מחדת המישמעת של צה"ל“.

זו אחת מקבוצת המחלות שירש הצבא מדור האבות המקימים. נראה כי הראשים הנוכחיים של מערכת-הברי טחון — שרי-הביטחון הרמטכ"ל — מנסים לחדש ולהתי מודד עם הבעיה כדיל גבור עליה, תחת להשלים עימה. הראייה המבטיחה ביותר לעניין זה הא שרפול סרב